

אבן-גבירול-באו - גירסה חורפית גבעון פורום לאמנות

הגירסה החורפית של אבן-גבירול-באו המוצגת בגבעון פורום לאמנות היא השלישית והמקיפה ביותר עד עתה. במקור, העמדה כזאת של ציורים בחלל נועדה להוות מעין בית בתוך בית, הערת שוליים או פְטְנָה ארכיטקטונית לדירה בה אני מתגוררת ועובדת ברחוב אבן גבירול בתל אביב. השאיפה היתה לקבוע סדרים ארכיטקטוניים חדשים בבית בהשראת המרצבאו של קורט שוויטרס.

בקיץ 2021 אבן-גבירול-באו הוצג במוזיאון בית אורי ורמי נחושטן בקיבוץ אשדות יעקב מאוחד שבעמק הירדן (באצירת סמדר קרון), אזור שבו העברתי את שירותי הצבאי בנח"ל לפני כחמישים שנה. המעבר מן העיר אל הקיבוץ תאם את התנועה בין עיר וכפר, תעשייה וחקלאות שליוותה את עבודתי במשך השנים, ואת המושג של תערוכה ניידת, מוקמת ומתקפלת, שמאפיינת את עבודתי עתה, ושורשיו נעוצים בזיקה לתרבות יפן, לארכיטקטורה שלה ולטקסיה.

במאמר על פנומנולוגיה של ארכיטקטורה יפנית קראתי שמשום שיפן היא ארץ שנתונה לסערות טיפון והתפרצויות וולקניות, מעולם לא התפתח בה הרצון לכפות מבנים ארכיטקטוניים קבועים, ברי קיימא, תחת זאת, הושם דגש על בניית חללים למפגשים חולפים ואקראיים. בשינטו – הימורוגי הוא ריבוע שמסומן כמקום סגידה זמני לאלים, מקום בו הם יורדים לשכון לרגע, עשוי חומרים מתכלים כמו ענפים, חבל, קיפולי נייר.

בספרו היפה של אדוארד מורס (1828-1925) 'בתים יפניים וסביבתם' הוא מזכיר את המחסן, ה'קוֹרָה' – מבנה מאסיבי אטום לצד בית המגורים, עשוי קירות טיט עבים, שהכיל למעשה את תכולת הבית שהיה ריק בעיקרו – ומספר כיצד במקרים מסוימים הוא שימש למגורים: "כדי להתקין חדר שכזה ולהתאימו למגורים, נבנתה מסגרת במבוק קלה במרחק של כ-60-90 ס"מ מן הקירות החיצוניים, עליה נמתח בד כמעין וילון. מסגרת זאת שמשה גם כתקרה כך שהקירות הגסים וקורות התקרה הוסתרו." בצורה כזאת הועלם מעין רעיון הבניין הקבוע, המוצק, הזר כל כך ליפנים, פוגם באורחות חייהם ושורט את חושם האסתטי.

הרעיון שציורים יכולים לשאוף לארכיטקטורה צמח בראש ובראשונה מעבודת המאסטר של אחותי ענת דוד ארטמן (אדריכלות כאמנות / פרשנות למיתוסי המקור של הגל, זמפר ולוס, 1998). היא כותבת כך לגבי האדריכל ותיאורטיקן הארכיטקטורה גוטפריד זמפר (1803-1879): "המבנה המקורי, לפי זמפר, עשוי משטיחים שיצרו מחיצות בין חללים שונים. המבנה הנושא שטיחים אלו אינו אלא פיגום שתפקידו שולי בלבד. המהות של האדריכלות קשורה בהגדרת חלל והפרדת הפנים מהחוץ ולשם כך מספיקים השטיחים ואין צורך בקירות מאסיביים שהם תוספת מאוחרת בלבד, אשר הסיבה ליצירתם היא הגנה וקביעות, אך אין להם ולמושג החלל כל שייכות. רק לשטיח מהות הקשורה ביצירת חלל כשלעצמו, ולכן רק הוא שייך מהותית לאדריכלות.... באמנות, אומר הגל, יש צורך שהחושי ישתחרר מהפיגום החומרי. זמפר משחרר בפועל את הקליפה החושית – השטיח (או מאוחר יותר הטיח או הצבע) – מהפיגום החומרי – הקיר המאסיבי. החומר בסיפור זה מופשט מהבניין, או לפחות הופך לדק ביותר. מה שחשוב הוא בעצם פני השטח אותם ממליץ זמפר להדגיש באמצעות עיטורים."

במסורת היפנית ציור נמזג לארכיטקטורה באופן טבעי. הבית עשוי ממשטחים שניתן לטרוף אותם כקלפים ולצרפם מחדש בקונפיגורציות שונות. דלתות ההזזה היוצרות מחיצות, 'פוסומה', מעוטרות לרוב בציורים וכך 'ציור' ו'קיר' נעשים למושגים חופפים. את ה'טוקונומה', אותה גומחה בכל בית יפני מסורתי המיועדת לתצוגת אמנות, תיארתי כך בסיפור "העסק המאושר" שליווה את תערוכתי 'בגדים לשום איש' / מתווה לעסק' בגלריה גבעון ב-2017 ומלווה גם תערוכה זאת: "הטוקונומה היא כמו מסגרת תמונה שהתרחבה וגדלה ובה גר הציור בבית משלו."

בסיפור מתקיים מעבר אורגני מציור (דגם) לטקסטיל וביגוד דרך אריגה ומשם לארכיטקטורה דרך השטיח ודרך הגומחה שהיא חלק מן הארכיטקטורה של הבית אך מופקעת מן התחום התלת-ממדי, פונקציונלי על מנת לשרת את הדו-ממדי, מושגי. בתערוכה הנוכחית אני משלימה את המסלול שהותווה בסיפור ושולחת, אמנם בהיסוס, את הציורים לטעום מטעם התלת-ממד, ומבחינתי, כל ציור או קבוצת ציורים כזאת, על לווייניה, מהווה מימוש של 'הטוקונומה הישראלית' מן הסיפור.

תערוכות הן אולי הטקסים האחרונים שנותרו לחברה החילונית – אירועים חגיגיים, זמניים, שאינם לוקחים חלק בסדר היום המפוכח, הדואג, של הקיום היומיומי. תערוכה היא תצוגה זמנית שצצה, נפקחת, פורשת מוצגים לראווה, לראייה, ואחר כך ננעלת, נעצמת. הזמניות והעונתיות הם גם עוצמתה, חיוניותה וחגיגותה של תערוכה. מה שמוצג בתערוכה יכולה להיות לו נגיעה למציאות, אך לעולם אינו עושה את הצעד הדרוש להיבלע בה ולהיות חלק ממנה. במובן מסוים כל תערוכה, ולא רק תערוכת ציורים, היא דו ממדית, מתפרשת לרוחב כדי להיראות היטב לעין. בשל נסיגתה זאת מהמציאות תערוכה מוכשרת 'לייצג' – להצביע על טווח מציאות רחב ומלא יותר שאינו נוכח. בהקשר זה, השימוש שלי בחומרים זולים ופגיעים כמו פוליגל, סול, קרטון גלי, בהיותם חומרי תחליף, מאפשר סוגסטיה, או במילותיו של התאורטיקן היפני מסאו ימגוצ'י: "תצוגת חפצים בפני האלים היא תמיד של פסאודו- אובייקט... ידוע שהאלים היפניים אינם מעריכים דברים אמיתיים, רק תוצרים של מלאכה." כך, הבגדים אצלי הם "בגדים לשום איש", העסק הוא "מתווה" בלבד והארכיטקטורה בנויה מציורים. הכל משמש את התצוגה, זו המכוונת להזמנת האלים.

*

בחורף 2022 ימלאו ארבעים שנה לשיתוף הפעולה בין נעמי גבעון וגלריה גבעון וביני. התערוכה חוגגת גם עובדה זאת ואני רוצה להודות לנעמי על הרעיון והנכונות לבנות בעיתוי זה פרישה חדשה, המיועדת לחלל הנדיב של הפורום, של אבן-גבירול-באו.